

بسمه تعالی

"عملکرد ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید در ۶ ماهه نخست سال ۱۴۰۵"

با عنایت به اهمیت تأمین مالی پایدار در زنجیره تولید و نقش مؤثر آن در تحقق اهداف اقتصادی، تقویت سرمایه‌گذاری و ارتقای کارایی نظام تأمین مالی کشور، بانک مرکزی در راستای حمایت از تولید، توسعه ابزارهای نوین تأمین مالی و تسهیل جریان نقدینگی در بخش‌های مختلف اقتصادی، اقدامات متعددی را در دستور کار قرار داده است. در این میان، تأمین مالی زنجیره تولید به‌عنوان یکی از رویکردهای کارآمد در تخصیص بهینه منابع مالی، ضمن کاهش وابستگی بنگاه‌های اقتصادی به تسهیلات بانکی، زمینه بهبود گردش نقدینگی، افزایش شفافیت مبادلات و تقویت پیوندهای مالی میان حلقه‌های مختلف زنجیره تولید را فراهم می‌سازد. بر همین اساس، ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید از جمله **اوراق گام، کارت رفاهی متصل به اوراق گام، برات الکترونیکی و فاکتورینگ**، با هدف تسهیل تأمین مالی بنگاه‌ها، بهبود مدیریت سرمایه در گردش و کاهش فشار بر منابع نقدی بانک‌ها، مورد توجه قرار گرفته‌اند. این ابزارها با فراهم‌سازی امکان تأمین مالی مبتنی بر معاملات واقعی و مطالبات تجاری، می‌توانند نقش مؤثری در ارتقای بهره‌وری منابع، تسریع مبادلات تجاری و حمایت از تداوم فعالیت‌های تولیدی ایفا نمایند.

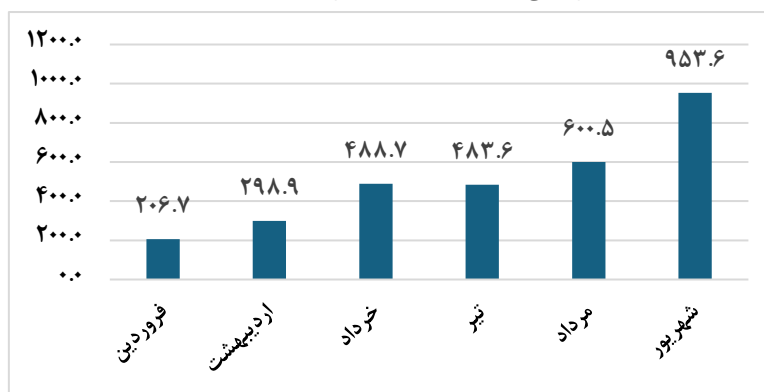
بررسی عملکرد ابزارهای مذکور در شش‌ماهه نخست سال ۱۴۰۵ حاکی از رشد قابل ملاحظه است. بطوریکه میزان عملکرد از ۲۵.۴ همت در شش ماهه اول سال ۱۴۰۴ به ۳۰.۳ همت در شش ماهه اول سال جاری افزایش یافته است. رشد مزبور عمدتاً بیانگر تقویت نقش ابزارهای مالی در زنجیره تولید و حرکت تدریجی به سمت تنوع‌بخشی ابزارهای این شیوه تأمین مالی می‌باشد. با این حال، تحقق کامل اهداف مورد انتظار مستلزم تداوم اقدامات حمایتی، رفع موانع اجرایی، توسعه زیرساخت‌های سامانه‌ای و ارتقای آگاهی و مشارکت فعالین اقتصادی و شبکه بانکی خواهد بود.

جدول ۱ - عملکرد کلی ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد ریال)

ردیف	ابزار	شش ماهه نخست سال ۱۴۰۴	سه‌ماهه ابلاغی سال ۱۴۰۵	شش ماهه نخست سال ۱۴۰۵							درصد تغییر نسبت به دوره مشابه سال قبل
				فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	جمع	
۱	اوراق گام	۱۲۴.۴	۲۲۰۰.۰	۱۲۶.۹	۳۷.۸	۱۰۰.۱	۵۳.۰	۱۲۷.۶	۱۵۱.۰	۵۹۶.۴	۳۷۹.۴
۲	برات الکترونیکی زنجیره تولید	۱۲۷.۰	۲۵۰۰.۰	۶۵.۶	۲۳۱.۶	۳۵۵.۹	۳۹۸.۶	۴۴۳.۳	۷۵۶.۵	۲۲۵۱.۵	۱۶۷۲.۸
۳	کارت رفاهی متصل به اوراق گام*	۲.۵	۱۳۰۰.۰	۱۴.۲	۲۳.۳	۲۱.۴	۲۴.۵	۲۸.۸	۳۶.۵	۱۴۸.۷	۵۸۴۸.۰
۴	فاکتورینگ	۰.۰	۷۰۰.۰	۰.۰	۶.۲	۱۱.۳	۷.۵	۰.۸	۹.۶	۳۵.۴	-
جمع		۲۵۳.۹	۶۷۰۰.۰	۲۰۶.۷	۲۹۸.۹	۴۸۸.۷	۴۸۳.۶	۶۰۰.۵	۹۵۳.۶	۳۰۳۲.۰	۱۰۹۴.۲

*مبلغ مزبور صرفاً مربوط به بانک رفاه کارگران می‌باشد.

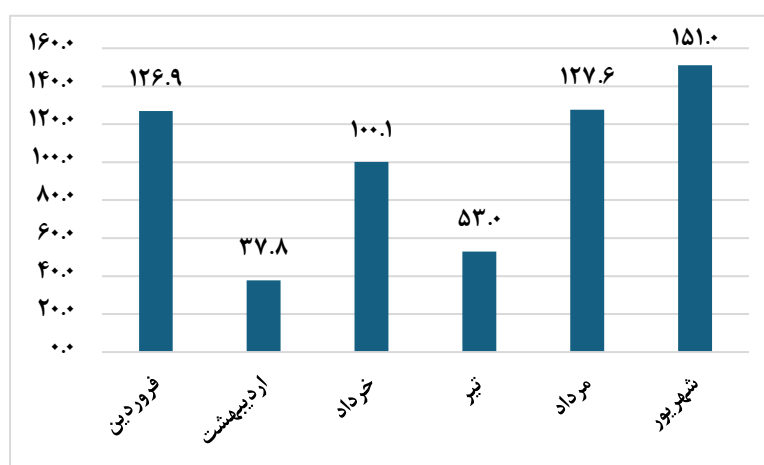
نمودار ۱ - عملکرد ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد ریال)

۱- اوراق گواهی اعتبار مولد (گام):

اوراق گام به عنوان یکی از ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید، در بخش‌های مختلف اقتصادی از جمله خودروسازی، لوازم خانگی، صنایع غذایی، دارو و درمان، بازرگانی و صنایع فلزی مورد استفاده قرار گرفته و زمینه تأمین مالی بنگاه‌های فعال در این حوزه‌ها را فراهم کرده است. میزان تأمین مالی از طریق اوراق گام در ۶ ماهه نخست سال ۱۴۰۵ به ۵۹۶ همت رسید که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۴ افزایش ۳۷۹ درصدی را نشان می‌دهد. افزایش استفاده از این ابزار، نقش مؤثری در تأمین نقدینگی بنگاه‌های اقتصادی، کاهش وابستگی آنها به تسهیلات بانکی و هدایت منابع به سمت فعالیت‌های مولد اقتصادی داشته است.

نمودار ۲ - عملکرد صدور اوراق گام در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد ریال)

مأخذ: سامانه گام

در راستای بهره‌گیری از ظرفیت اوراق گام در تسهیل تأمین سرمایه گردش بنگاه‌های اقتصادی، طی سالهای اخیر تمهیداتی برای استفاده از این ابزار در فرایند تأمین و فروش ارز مورد نیاز واردکنندگان در نظر گرفته شده است. بر همین اساس بانک مرکزی امکان تأمین و فروش ارز در قبال پذیرش اوراق گام را برای برخی گروه‌های کالایی فراهم نموده است.

الف) تامین و فروش ارز به شرکت‌های واردکننده دارو و تجهیزات پزشکی

این بانک در اقدامات خود برای تأمین سرمایه در گردش شرکت‌های واردکننده دارو و تجهیزات پزشکی و تأمین ارز شرکت‌های واردکننده دارویی جهت اقلام سلامت محور، دستورالعمل اجرایی تأمین و فروش ارز به شرکت‌های واردکننده دارویی جهت واردات اقلام سلامت محور را در راستای تصویب‌نامه‌های منتهی به شماره‌های ۶۷۶۳۱/ت/۶۲۷۶۱ ه مورخ ۱۴۰۳/۰۴/۳۰ هیئت محترم وزیران، طی بخشنامه شماره ۰۳/۲۵۸۸۱۰ مورخ ۱۴۰۳/۱۰/۲۳ به شبکه بانکی ابلاغ نموده است. بر این اساس خرید مدت‌دار ارز برای شرکت‌های واجد شرایط با تایید وزارت بهداشت از طریق ساز و کار انتقال اوراق گام از بانک صادرکننده اوراق گام به بانک عامل پذیرنده اوراق گام (به عاملیت بانک مرکزی)، امکان پذیر گردید. اعتبار بخشنامه مذکور تا پایان سال ۱۴۰۳ و تا سقف مبلغ ۲۰۰ میلیون دلار بوده است. متعاقباً با توجه به ضرورت استمرار این ظرفیت، طی بخشنامه‌های بعدی مورد اصلاح و تمدید قرار گرفت. بر این اساس، دستورالعمل اجرایی تأمین و فروش ارز به شرکت‌های واردکننده دارو و تجهیزات پزشکی (به عنوان متقاضی/دارنده اوراق گام) در قبال پذیرش اوراق گام در تاریخ ۱۴۰۵/۰۵/۱۴ به شبکه بانکی تا سقف ۲۵۰ میلیون دلار و با اعتبار تا پایان سال ۱۴۰۵ ابلاغ شده است. بر این اساس مطابق بخشنامه شماره ۰۵/۱۱۲۲۴۶ مورخ ۱۴۰۵/۰۵/۱۴ خرید مدت‌دار ارز برای شرکت‌های واجد شرایط با تایید وزارت بهداشت از طریق ساز و کار انتقال اوراق گام از بانک صادرکننده اوراق گام به بانک عامل پذیرنده اوراق گام (به عاملیت بانک مرکزی) پایان سال ۱۴۰۵ تمدید شده است. بر اساس عملکرد بخشنامه‌های یادشده، ارزش اوراق گام پذیرش شده از ابتدای طرح تا پایان سال ۱۴۰۴ معادل ۵۹۲ هزار میلیارد ریال بوده است. همچنین پس از تمدید اجرای بخشنامه از تاریخ ۱۴ مرداد ماه سال جاری تا پایان شهریور ماه سال جاری به ۲۶ هزار میلیارد ریال رسیده است. با توجه به کوتاه بودن دوره اجرای بخشنامه در سال جاری، ارزیابی عملکرد آن مستلزم بررسی روند پذیرش اوراق در ماه‌های آتی خواهد بود.

ب) تامین و فروش ارز به شرکت‌های واردکننده نهاده‌های دامی

در ادامه، دامنه استفاده از اوراق گام برای تأمین و فروش ارز به شرکت‌های واردکننده نهاده‌های دامی نیز تسری یافت و دستورالعمل اجرایی آن طی نامه شماره ۰۴/۲۸۵۱۵۰ مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۰۷ به منظور تأمین و فروش ارز برای شرکت‌های واردکننده نهاده‌های دامی (جو، ذرت و انواع کنجاله) در قبال پذیرش اوراق گام به شبکه بانکی ابلاغ شد. مهلت استفاده از ظرفیت مذکور برای واردکنندگان نهاده‌های دامی تا تاریخ ۱۴۰۵/۰۴/۱۸ تعیین شده بود. عملکرد تأمین و فروش ارز به شرکت‌های واردکننده طی مدت یادشده حدوداً ۱۴۰۱ هزار میلیارد ریال می‌باشد.

ج) تامین ارز در قبال پذیرش اوراق گام ویژه در بستر مرکز مبادله ارز و طلای ایران

همچنین در سال جاری «ضوابط تأمین ارز در قبال پذیرش اوراق گام ویژه در بستر مرکز مبادله ارز و طلای ایران» طی نامه شماره ۰۵/۱۳۳۵۲۳ مورخ ۱۴۰۵/۰۶/۰۴ ابلاغ شد. در چارچوب این ساز و کار، تولیدکنندگان و بازرگانان مشمول می‌توانند نسبت به خرید ارز از طریق صدور اوراق گام ویژه یا انتقال اوراق گام مذکور به فروشنده ارز به روش مستقیم در مرکز مبادله ارز و طلای ایران و بر مبنای گواهی تحقق معامله صادره حداکثر تا شش ماه پس از ابلاغ این بخشنامه اقدام نمایند. آمار عملکرد این ظرفیت پس از دریافت و جمع‌آوری گزارش‌های مربوطه از شبکه بانکی (مطابق مفاد دستورالعمل) در گزارش‌های آتی منعکس خواهد شد.

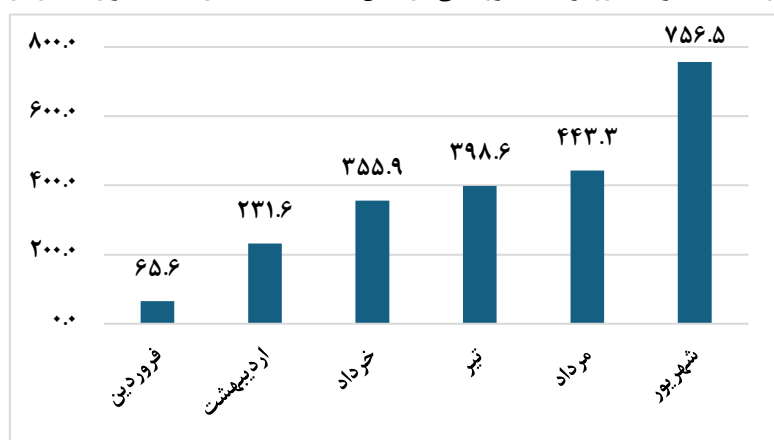
در مجموع، عملکرد تأمین ارز در قبال پذیرش اوراق گام از ابتدا تا کنون ۷۵۹ هزار میلیارد ریال بوده است. عملکرد مذکور بیانگر بهره‌گیری از ظرفیت اوراق گام در فرآیند تأمین ارز و گسترش کاربرد این ابزار در حوزه‌های مختلف است.

۲- برات الکترونیکی زنجیره تولید:

برات الکترونیکی زنجیره تولید با قابلیت انتقال در طول زنجیره و تنزیل از ابتدای سال ۱۴۰۴ جهت تأمین مالی سرمایه در گردش اشخاص حقیقی و حقوقی عملیاتی شده است. در حال حاضر ۱۳ بانک شامل بانک‌های صادرات ایران، سپه، صنعت و معدن، تجارت، ملی ایران، ملت، رفاه کارگران، سینا، پارسیان، شهر، کشاورزی، سامان و پاسارگاد با دسترسی به زیرساخت مربوطه قادر به صدور برات الکترونیکی زنجیره تولید می‌باشند. عمده استفاده از برات الکترونیکی زنجیره تولید جهت تسویه معاملات صورت گرفته در حوزه‌های مربوط به صنایع فولاد، دام و طیور، خودرو، محصولات پالایشگاهی، لوازم خانگی، عمران و توسعه شهری و مواد غذایی می‌باشد. در راستای گسترش کاربرد این ابزار و تسهیل تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی، ضمن فراهم سازی بستر لازم جهت تسویه معاملات اعتباری انجام شده در بورس کالا و بورس انرژی، فاز دوم ابزار شامل امکان انجام انتقال بخشی و تنزیل بخشی راه‌اندازی و مستندات فنی مربوطه در اختیار شبکه بانکی کشور قرار گرفته است. بر این اساس انتظار می‌رود با نهایی‌سازی این قابلیت‌ها و افزایش کارکردهای فنی و کسب و کاری، زمینه مناسبی جهت افزایش عملکرد و کارایی تأمین مالی این ابزار فراهم شود.

صدور برات الکترونیکی زنجیره تولید در ۶ ماه اول سال نسبت به مدت مشابه سال گذشته با رشد ۱۶۷۲.۸ درصدی از مبلغ ۱۲۷ هزار میلیارد ریال به مبلغ ۲۲۵۱.۵ هزار میلیارد ریال افزایش یافته است. افزایش تعداد بانک‌های فعال در این حوزه و توسعه صنایع استفاده‌کننده از مهمترین دلایل رشد قابل توجه عملکرد بوده است. در همین راستا تا پایان شهریور ماه سال جاری، تعداد ۳۷۴ فقره برات الکترونیکی مجموعاً به مبلغ ۲۰۱.۱ هزار میلیارد ریال منتقل و مبلغ ۱۲.۵ هزار میلیارد ریال تنزیل شده است.

نمودار ۳ - عملکرد صدور برات الکترونیکی در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد ریال)

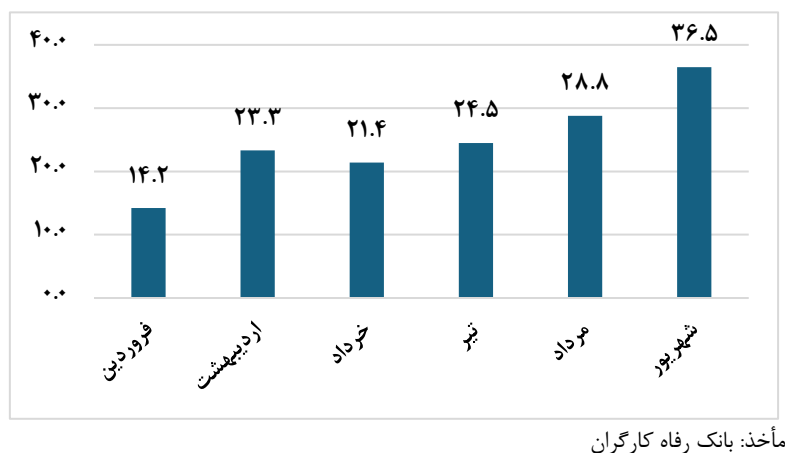
مأخذ: سامانه سپام

۳- کارت رفاهی متصل به اوراق گام:

در راستای افزایش قدرت خرید خانوارها، بانک مرکزی اقدام به طراحی ابزاری جهت تأمین مالی خانوار به صورت اعتباری و در قالب ابزارهای تأمین مالی اقساطی BNPL با عنوان "کارت رفاهی متصل به اوراق گام" کرده است تا تأمین مالی خانوار و بنگاه‌های اقتصادی به صورت یکپارچه صورت پذیرد. بر این اساس تأمین مالی اعتباری خانوار از طریق خرید خانوار با کارت رفاهی در شش ماهه نخست سال جاری ۱۴۸.۷ هزار میلیارد ریال رسیده که در مقایسه با عملکرد مدت مشابه سال قبل (۲.۵ هزار میلیارد ریال) رشد قابل توجهی را نشان می‌دهد.

همچنین طی شش ماهه سال جاری حدود ۱۲۰.۲ هزار میلیارد ریال اوراق گام به نفع پذیرنده‌های طرف قرارداد توسط بانک‌های رفاه کارگران، ملت، تجارت و شهر صادر شده است.

نمودار ۴ - عملکرد خریدهای صورت پذیرفته در بستر کارت رفاهی متصل به اوراق گام در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد ریال)

پیش‌بینی می‌گردد پیاده‌سازی این ابزار توسط تعداد بیشتری از بانک‌های کشور، نقش بسزایی را در توسعه تأمین مالی خانوار در چارچوب فروش اقساطی ایفا نماید و زمینه ایجاد رقابت با سایر روش‌های فروش اقساطی با کاهش قیمت تمام شده محصول برای خانوارها را در پی داشته باشد. همچنین روند رو به رشد عملکرد در نمودار فوق، نشان‌دهنده توسعه و تعمیق این ابزار نزد خانوارها و پذیرنده‌های طرف قرارداد می‌باشد. همچنین لازم به ذکر است در حال حاضر این ابزار در بانک‌های رفاه کارگران، ملت، شهر، کشاورزی و تجارت عملیاتی بوده و بانک‌های توسعه تعاون، گردشگری، سینا و پارسیان در مرحله تست و پیاده‌سازی می‌باشند.

۴- مطالبات قراردادی (فاکتورینگ):

با توجه به اینکه بخش قابل توجهی از شرکت‌های ارائه‌دهنده کالا و خدمات، محصولات و خدمات قابل ارائه خود را به صورت مدت‌دار به فروش می‌رسانند، لذا، انباشت مطالبات حاصل از قراردادهای منعقد همواره یکی از چالش‌های پیش‌روی آنها بوده است، از این‌رو استفاده از سازوکار فاکتورینگ می‌تواند راهکار مفید و مناسبی برای رفع نیاز نقدینگی و تأمین مالی شرکت‌های ارائه‌دهنده کالا و خدمات باشد.

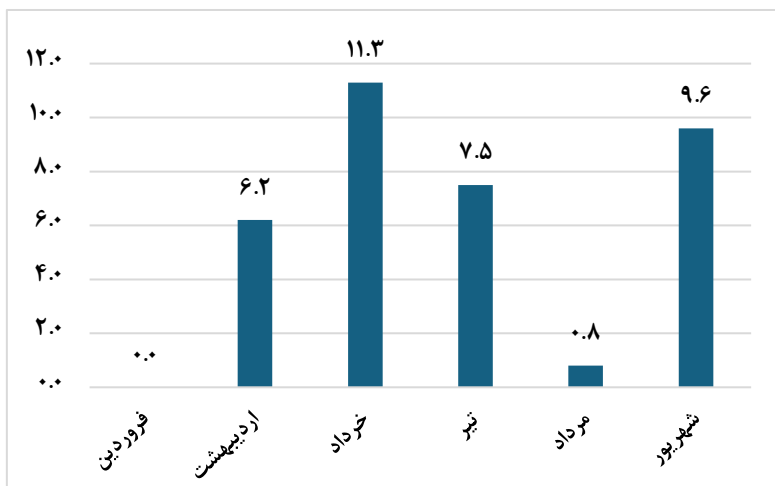
ضوابط پذیرش مطالبات قراردادی (فاکتورینگ) با هدف واگذاری مطالبات تأمین‌کنندگان و پیمانکاران از کارفرمایان به نهادهای مالی (شبکه بانکی)، در چارچوب ماده (۸) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب مورخ ۱۳۹۸/۰۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی تهیه و به شبکه بانکی ابلاغ شده است. در این راستا، پذیرش مطالبات قراردادی در ۶ ماهه نخست سال ۱۴۰۵ به صورت غیر برخط جمعاً به ارزش ۳۵.۴ هزار میلیارد ریال در بانک‌های ملت، رفاه کارگران و توسعه تعاون بوده است.

با پیاده‌سازی فنی سامانه فاکتورینگ وزارت امور اقتصادی و دارایی و فراهم شدن زیرساخت لازم برای ثبت، تبادل و پردازش اطلاعات قراردادهای و مطالبات در بستر سامانه‌ای، انتظار می‌رود فرآیند پذیرش مطالبات قراردادی تسهیل شده و با افزایش دسترسی شبکه بانکی به اطلاعات مورد نیاز، ظرفیت عملیاتی و عملکرد پذیرش مطالبات قراردادی در شبکه بانکی نیز افزایش یابد.

در مجموع، با توجه به گسترش تدریجی شناخت و آشنایی شبکه بانکی و فعالان اقتصادی با ابزارهای نوین و الزامات اقتصاد کلان در توسعه این قبیل ابزارها، تقویت زیرساخت‌های فنی و اطلاعاتی فاکتورینگ می‌تواند زمینه استفاده گسترده‌تر از مطالبات قراردادی به‌عنوان یک دارایی مالی قابل اتکا را فراهم کند. در این چارچوب، تسریع در پیاده‌سازی سامانه وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه و

بودجه کشور و ایفای نقش سایر نهادهای مالی در تأمین مالی بنگاههای اقتصادی در چارچوب ماده (۸) قانون مذکور، زمینه توسعه تأمین مالی بنگاهها و افزایش کارایی گردش منابع در زنجیرههای تولید و تأمین را فراهم خواهد کرد.

نمودار ۵ - عملکرد مطالبات قراردادی (فاکتورینگ) در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد ریال)

مأخذ: سامانه مهتاب